

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Kosemäe maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega ei võeta kaitse alla uut ala, vaid muudetakse senise Kosemäe metsa kaitseala nime ja kehtestatakse alale uus kaitse-eeskiri.

Kosemäe maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) asub Pärnu maakonnas Saarde vallas Kanaküla külas.

Kavandatava Kosemäe maastikukaitseala territoorium on olnud kaitse all Kose mäe ja Kosemäe metsa kaitsealana. Esmakordselt võeti Kose mägi (praegune Pärnumaa metskonna kvartal KP402) kaitse alla Pärnu rajooni tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee 5. veebruari 1964. a otsusega nr 26 „Looduslikult kaunite kohtade, parkide, põliste puude, ja rändrahnude ja teiste kaitset väärivate looduslike objektide säilitamine”. Kaitseala territoorium praegustes piirides võeti kaitse alla Pärnu Maakonnavalitsuse 12. juuli 1991. a määrusega nr 319 „Kohaliku tähtsusega looduskaitse objektide kohta“, kaitseala nimi oli Kosemäe mets.

Vastavalt looduskaitseseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva looduskaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda. Muudatuse on tinginud vajadus tagada paremini loodusdirektiivi I lisas nimetaud metsaelupaigatüüpide kaitse. Moodustatav kaitseala hõlmab täielikult Natura võrgustikku kuuluva Kosemäe loodusala.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Pärnu-Viljandi regiooni kaitse planeerimise spetsialist Jana Galadi (tel 447 7379, e-post jana.galadi@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist Taavi Tattar (tel 786 8371, e-post taavi.tattar@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna jurist Kristiin Jääger (tel 680 7424, e-post kristiin.jaager@keskkonnaamet.ee). Eksperdi hinnangu on andnud Kaidi Kübar, keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta Kanaküla piirkonnale iseloomulikke metsamaastikke, loodusdirektiivi elupaigatüüpi vanad loodusmetsad (9010*) ning liike, mida Euroopa

Parlamendi ja nõukogu direktiiv nr 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta nimetab I lisas – händkakk (*Strix uralensis*) ja karvasjalg-kakk (*Aegolius funereus*).

Vastavalt looduskaitseseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus. Kosemäe maastikukaitseala kaitse all olemise eeldus on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus, haruldus ja loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus.

Haruldased ja ohustatud metsakooslused. Kosemäe maastikukaitsealal esinev elupaigatüüp vanad loodusmetsad (9010*) on ohustatud ja haruldaste kooslustena kantud loodusdirektiivi I lisasse. Tärniga (*) tähistatud esmatahtsad elupaigatüübid on haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lisasse, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus.

Nimetatud elupaigatüüp on intensiivse metsamajanduse tõttu muutunud Euroopa boraalses piirkonnas haruldaseks ja seetõttu on ohustatud ka paljud antud kooslustega seotud liigid, kes kasutavad eespool nimetatud elupaigatüüpi elupaigana või toitumisalana. Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud liike ja nende elupaiku ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Loodusdirektiivi artikkel 6 punkti 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada vajalikud kaitsemeetmed direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. **Vanad loodusmetsad (9010*)** on inimõjuta või vähesel inimõjuga metsad.

Karvasjalg-kakk on Eestis paiguti levinud harv haudelind, kes eelistab elupaigana palumetsi. Karvasjalg-kakk on Eesti punase nimestiku järgi ohualtis seisus ning kes on arvatud looduskaitseseaduse alusel ohustatud liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka. Hinnanguliselt on Eestis 200-400 karvasjalg-kaku paari. Liigi arvukus on viimastel aastatel vähenenud (Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2003–2008; Eesti Ornitoloogiaühing, 2009).

Händkakk (*Strix uralensis*) on Eestis väikesearvuline vanu metsi eelistav haudelind, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ning kes on arvatud looduskaitseseaduse alusel III kategooria kaitsealuste liikide hulka. Hinnanguliselt on Eestis 1000–1500 händkaku paari. Liigi arvukus on viimastel aastatel vähenenud (Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008–2013; Eesti Ornitoloogiaühing, 2013.)

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Kosemäe maastikukaitseala näol on tegemist 1964. aastast kaitse all olnud kompaktsel metsa-alaga, millel on oluline tähtsus loodusliku mitmekesisuse säilimisel. Kaitseala moodustamisega tagatakse alal esineva omapärase loodusmaastiku, väärtuslike metsakoosluste, sealhulgas väärtuslike elupaikade, ohustatud ja haruldaste liikide kaitse ja säilimine ning loodusliku mitmekesisuse kasv.

Kaitseala eesmärgiks lisatav haruldane ja ohustatud looduslik metsakooslus, metsa elupaigatüüp – vanad loodusmetsad (9010*) – on alal määratud 1994. aastal Eestimaa Looduse Fondi inventeerijate ja 2012. aastal Keskkonnaameti inventuuride käigus. Vanade loodusmetsade elupaigatüübi esinduslikkuse hinnangud varieeruvad vahemikus A-C (väga hea kuni väheesinduslik). Vaatamata Kanaküla-Taganõmme teest (katastritunnus

71101:003:0119) (Maa-ameti geoportaali Maanteeameti kaardirakenduse kohaselt Kanaküla-Pütsepa tee (tee number 7110032)) tingitud servaeefekti mõjudele ei ole ala metsade seisund tervikuna halvenenud, vaid on jäänud samaks. Seega elupaigatüüpide kaitse ning ala kaitse tervikuna on ka edaspidi otstarbekas ja vajalik.

Kaitseala moodustamisel kaitstakse ja säilitatakse 22,3 ha vanade loodusmetsade (9010*) elupaigatüüpi, millest 4,6 ha-l on esinduslikkus A, 9,2 ha-l esinduslikkus B ja 8,5 ha-l esinduslikkus C. Samuti leidub kaitsealal 6,0 ha potentsiaalset vanade loodusmetsade (9010*) elupaigatüüpi.

Kosemäe maastikukaitsealal on 2007. aastal registreeritud üks pesitsuspaik nii karvasjalg-kakule kui händkakule.

Lisaks eelpool nimetatud loodusväärtusele on Kosemäe maastikukaitseala kaitse all hoidmine oluline teisegi haruldase ja ohustatud loomaliigi kaitseks. Samas ei ole antud liigi kaitse-eesmärgiks seadmine vajalik – eesmärgiks seatavate katusliikide ja -elupaikade kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka tema kaitse. Teadaolevast III kaitsekategooria kaitsealusest liigist, mida ei ole seatud kaitseala kaitse-eesmärgiks, esineb Keskkonnaameti 2007. aastal tehtud inventuuri andmetel kaitsealal linnuliikidest musträhn (*Dryocopus martius*).

Lisaks eelpool kirjas olevale on Kosemäe maastikukaitseala kaitse all hoidmine põhjendatud ka asjaoluga, et tegemist on Natura võrgustikku kuuluva alaga. Kaitsealaga samades piirides asub Kosemäe loodusala.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kaitseala tüübiks on valitud maastikukaitseala, kuna üheks kaitse-eesmärgiks on Kanaküla piirkonnale iseloomulikke metsamaastike kaitse. Lisaks on Kosemäe mets ja seda ümbritsev maastik oluline rekreatsioonipiirkond Kanaküla küla piirkonna elanikele, mistõttu on Kosemäe metsa ja seda ümbritseva kultuur- ja loodusmaastiku parimaks kaitseala tüübiks maastikukaitseala.

Hoiualana ei ole mõistlik ala kaitse alla võtta, sest hoiuala kaitsekord ei võimalda mitmete piirangute rakendamist, mis on ala kaitse-eesmärgiks olevate liikide ja elupaigatüübi soodsa seisundi saavutamiseks ja säilitamiseks vajalikud (näiteks majandustegevuse ja maavarade kaevandamise keelamine). Maastikukaitseala moodustamine võimaldab sätestada konkreetsed keelud ja regulatsioonid, mis on vajalikud kaitse-eesmärkide saavutamiseks. Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndi piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja loodusväärtustele vajalik puhver ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (teed, metsasihid, elektriliinid, mõõdistatud maaüksused). Kaitseala piir on kantud kaardile kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1:10 000) ja maakatastri andmeid seisuga aprill 2015.

Kosemäe mets kaitseala baasil moodustatav Kosemäe maastikukaitseala kogupindala on 46,3

ha. Kaitsealuse maa pindala on vähenenud ligikaudu 0,7 ha võrra, kuna Kosemäe mets kaitseala koosseisu kuuluv ja kaitseala läbiv Kanaküla-Taganõmme tee (katastritunnusega 71101:003:0119) on Kosemäe maastikukaitsealast loodusväärtuste puudumise tõttu välja arvatud. Kaitseala kogupindala on 46,3 ha, mis on kogu ulatuses riigimaa ning mida haldab Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK). Katastrisse kantud eramaad alal puuduvad.

Kaitseala välispiiri määramisel lähtuti sellest, et kõik kaitse-eesmärgiks olevad väärtused (elupaigatüüp ning kaitsealuste liikide elupaigad) oleksid tervenisti maastikukaitseala koosseisus. Piiritlemisel lähtuti ka sellest, et piir oleks üheselt arusaadav ja looduses tuvastatav. Piiritlemisel arvestati ka olemasoleva kaitstava ala ja Kosemäe loodusala välispiiridega. Piiritlemiseks kasutati peamiselt katastriüksuste piire, põhikaardile kantud teede ja metsasihtide servi ning kõlvikuid, kusjuures teede ja sihtide korral on piiriks nende kaitseala poolne serv. Välispiirile jäävad ja kaitseala läbivad teed jäeti kaitsealast välja, kuna nendel liikumine ja nende hooldamine ei ohusta kaitsealale jäävaid loodusväärtusi. Kaitseala lõunapoolsemaks välispiiriks on RMK Pärnumaa metskonna Kanaküla metskond 14 katastriüksuse (katastritunnus 71101:003:0117) kaitseala poolne piir ning põhimaantee nr 92 laienduse katastriüksuse (Tartu-Viljandi-Kilingi-Nõmme tee) (katastritunnus 71101:003:0116) kaitseala poolne piir. Põhimaantee nr 92 (Tartu-Viljandi-Kilingi-Nõmme tee) (katastritunnus 71101:003:0086) laiendust taotles Maanteeamet 2005. aastal ristmike ümberehitamiseks ja liikluskorraldusvahendite paigutamiseks, mis oli ettenähtud riigimaantee 15,1 km pikkuse Kanaküla-Kilingi-Nõmme lõigu (km 34,2-49,3) remondi tehnilise projektiga.

Kaitseala välispiiri määramisel Kanaküla-Taganõmme tee osas kasutati katastriüksuse piiri ning Tartu-Viljandi-Kilingi-Nõmme maantee ja Kanaküla-Taganõmme tee mahasõidu osas kasutati põhikaardi järgi laiema teeosa serva, mis arvati kaitsealast välja.

Vööndi piiritlemine

Kaitsealal on üks Kosemäe sihtkaitsevöönd, mis koosneb kahest lahustükist (Kanaküla-Taganõmme tee poolitab kaitseala). Sihtkaitsevööndi piiritlemisel on arvestatud elupaigatüübi vanad loodusmetsad (9010*) tunnustega alade paiknemist kaitsealal ning sihtkaitsevööndi piir ühtib kaitseala välispiiriga. Kosemäe maastikukaitseala Kosemäe sihtkaitsevöönd on moodustatud vanade loodusmetsade (9010*) ning kahe kaitstava liigi ja nende elupaikade kaitseks. Osaliselt on sihtkaitsevööndi koosseisus metsakooslused, millest 30-50 aasta perspektiivis kujuneksid loodusdirektiivi elupaigatüübile vanad loodusmetsad (9010*) vastavad kooslused. Perspektiivsed metsaelupaigad on sihtkaitsevööndiga liidetud, et tulevikus suurendada aktiivselt külastataval alal ka looduslikus seisundis metsade osakaalu.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid loodusväärtusi ning kaitseala tsoneeringu ja kaitse-eeskirja kohta koostatud ekspertarvamust (Kaidi Kübar 2007. a).

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagavad kaitsealal esinevate liikide ja loodusliku elupaiga soodsa seisundi ning oleksid proportsionaalsed saavutatavale efektile.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud ühte sihtkaitsevööndisse. Kaitseala maa-ala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele Kosemäe sihtkaitsevööndiks (edaspidi *sihtkaitsevöönd*). Sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärgiks on Kanaküla piirkonnale iseloomulike metsamaastike kaitse, väärtusliku elupaigatüübi (vanade loodusmetsade (9010*)) soodsa seisundi saavutamine ning kaitsealuste linnuliikide ning nende elupaikade kaitse.

Kaitse-eeskirjaga ei ole reguleeritud kalapüüki ja ujuvvahendiga sõitmist, kuna kaitsealal ei ole veekogusid, kus saaks kalastust harrastada või ujuvvahenditega sõita. Samuti ei ole reguleeritud poollooduslike koosluste hooldamist ja pilliroo ning adru varumist, sest neid kaitsealal ei esine.

2.5.2. Lubatud tegevused

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning pidada jahti kogu kaitsealal. Ajalisi liikumispiiranguid siin ei ole, kuna ei esine teadaolevalt ohustatud ja haruldasi ning pesitsusperioodil väga häirimistundlikke liike. Väikese grupi inimeste viibimine ning marjade, seente ja metsa kõrvalsaaduste korjamine ei kahjusta olulisel määral kaitseala elupaiku. Jahipidamine ei ole keelatud, kuna see ei sea otseselt ohtu kaitseala loodusväärtusi ja on juba piisavalt reguleeritud jahiseaduse ja jahi-eeskirja alusel.

Kaitsealal on lubatud kuni kümne osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata kohas, rohkem kui 10 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Rahvaürituste osalejate arvu piiramine on vajalik liigse inimkoormuse vältimiseks. Suur inimhulk võib kahjustada elupaika ja pinnast, suurendada reostuskoormust ning häirida kaitsealal esinevaid liike. Väikese arvu inimeste viibimisega kaitsealal ei kaasne olulist kahju loodusväärtustele, samas tuleks suunata inimesi kohtadesse, kus see tekitab vähem häiringuid. Kaitsealal puuduvad praegu ettevalmistatud külastusrajatised (v.a kaitsealal kulgevad teed), kuid kohalik omavalitsus on planeerinud siduda Kosemäe maastikukaitseala viitadega varustatud pikema marsruudiga matkaradade võrgustikuga. Kaitseala asub vahetult Tartu-Viljandi–Kilingi-Nõmme maantee ääres, piirkonna inimesed kasutavad seda marja- ja seenemetsana, samuti puuduvad kaitsealal väärtused, mida inimeste suunatud liikumine oluliselt kahjustaks. Seega võib kaitsealal lubada piiratud mahus rahvaürituste korraldamist. Seni, kuni ettevalmistatud külastusrajatised puuduvad, loetakse ettevalmistatud kohtadeks kaitseala teid ja radu.

Telkimine ja lõkketegemine kaitsealal on lubatud ainult kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud ja tähistatud kohas. Praegu kaitsealal tähistatud telkimis- ja lõkkeplatse ei ole, kuid vajaduse tekkimisel tuleb selline tegevus koondada ettevalmistatud kohtadesse, et vältida telkimisest ja lõkke tegemisest tulenevat pinnase kahjustamist ja häirimist seal, kus esineb väärtuslik elupaik või leidub kaitsealuseid liike.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel (teeseaduse § 2 lg 1 tähenduses). Sõidukiga (liiklusseaduse § 2 p 73, 36 ja 14 tähenduses) sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning kaitse-eeskirjaga lubatud töödel. Nimetatud piirang kehtestatakse alal esineva elupaigatüübi kahjustamise ja pinnasekahjustuste vältimiseks. Erandid on lubatud, et

võimaldada hädaolukorras tegutsemist, kaitsealal vajalikku tegevust ja tegevust, mis ei sea ohtu kaitse-eesmärkide saavutamist, vastavalt looduskaitseaduse § 30 lõikele 3. Maantee ja tee külgnähtavuse suurendamiseks vajalik metsa raadamine loetakse teepeenra kui ehitise laiendamiseks ning seda ehitise hooldamise hulka ei arvata. Teeäärset metsa raadamist saab teha projekti vm dokumendi alusel, mis tuleb vastavalt kaitse-eeskirja § 5 lõike 5 punktile 4 kaitseala valitsejaga kooskõlastada. Kooskõlastamiskohustus on vajalik, et kaitseala valitseja saaks tagada kaitset vajava metsaelupaigatüübi säilimise piisaval hulgal. Kaitseala valitseja saab raadamist lubada juhul, kui see ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärke või see on vältimatu, et tagada teel liikumise ohutus.

2.5.3 Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lisasõota jahiulukeid, anda nõusolekut väikeehitise ehitamiseks, seada projekteerimistingimusi ja väljastada ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja vee erikasutust, ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutlusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

Kaitseala valitseja nõusolekul on kaitsealal lubatud: kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus ja metsakoosluste kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile. Kaitseala kaitse-eesmärgina nimetatud liikide ja nende elupaikade kaitse tagatakse metsaelupaigatüübi kaitsega. Kuigi kaitsealal paiknevad peamiselt metsakooslused, võib tekkida vajadus liigikaitsetööde tegemiseks kaitstava elupaiga tunnusliikide elutingimuste säilitamiseks. Metsakoosluste kujundamisel ja võimalike tööde planeerimisel (nt võimaliku matkaraja planeerimisel ja külastajate ohutuse tagamisel radade ja teede ümbruse kujundamisel) tuleb ennekõike lähtuda metsamaastiku säilimise eesmärgist.

Vanade loodusmetsade soodsa seisundi saavutamiseks ei ole vajadust raiete järele, kuna nimetatud elupaigatüübi metsad säilivad kõige paremini looduslike protsesside kaudu. Samas on kaitseala väärtuslikud metsaelupaigad killustatud metsateedega (mitmel teelõigul on samaväärsed alternatiivid). Seoses ala fragmenteerituse vähendamise töödega võib kerkida vajadus kujundada ka ümbritsevat metsakooslust.

Samuti on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud maaparandussüsteemide hoiutööd ning tee- ja tehnovõrgu rajatise rajamine või tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitseala tarbeks

ning olemasolevate rajatiste hooldustööd. Maaparandussüsteemide hooldustööd võivad põhjustada olulisi muutusi metsaökosüsteemi veerežiimis, mis võib tekitada pöördumatut negatiivset mõju kooslustele. Sellest tulenevalt saab hooldustöid lubada juhul, kui metsaökosüsteemides veerežiim ei muutu või see on vältimatu, et tagada teel liikumise ohutus. Kaitseala valitseja võib lubada rajatiste rajamist, mis ei ohusta kaitse-eesmärkide saavutamist või mis on hädavajalikud. Seega on võimalik lubada kaitsealale nende rajatiste ehitamist, millel mõju kaitsealale puudub, nt maakaabelliini, infotahvli, suunaviitade paigaldamist vms töid.

2.5.3 Keelatud tegevused kaitsealal

Vanade loodusmetsade soodne seisund säilib, kui metsad arenevad looduslikult, seetõttu on kaitsealal üldjuhul keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärgiks ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitseala sihtkaitsevööndis lubatud majandustegevused. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevusi, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit.

3. Menetluse kirjeldus

Kaitseala kaitse-eeskirja avalikud väljapanekud toimusid 21.03.2011-18.04.2011 ja 12.05.2015-29.05.2015 Keskkonnaameti Pärnu-Viljandi regiooni Pärnu kontoris ja Saarde Vallavalitsuses. Teated kaitse-eeskirja avaliku väljapanekute kohta ilmusid 07.03.2011 ja 11.05.2015 üleriigilise levikuga ajalehes Eesti Päevaleht, 08.03.2011 ja 12.05.2015 kohalikus ajalehes Pärnu Postimees ning 16.03.2011 Saarde valla lehes Saarde Sõnumid. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmusid kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teated 18.03.2011 ja 06.05.2015. Avalikku arutelu ei korraldatud, kuna avaliku väljapaneku ajal selleks ettepanekut ei tehtud.

Looduskaitseseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti Riigimetsa Majandamise Keskusele, Saarde Vallavalitsusele, Maanteeametile ja Pärnu Maavalitsusele teade kaitse-eeskirja eelnõu avaliku väljapaneku kohta. Kirjas oli märkus, et juhul kui Keskkonnaametile ei ole hiljemalt 18.03.2011 ja 29.05.2015 vastatud, siis loetakse et adressaat on kaitse-eeskirja eelnõuga nõus. Kirjale oli lisatud kaitse-eeskirja eelnõu määrus, seletuskiri ja piiriskeemi väljatrükk.

Kirjadele vastasid Saarde Vallavalitsus (24.03.2011), Riigimetsa Majandamise Keskus (01.04.2011 ja 27.05.2015) ja Maanteeamet (29.05.2015). Vastuskirjad koostati ja väljastati Saarde Vallavalitsusele (29.04.2011), Riigimetsa Majandamise Keskusele (28.04.2011) ja Maanteeametile (02.06.2015).

Arvamuse esitaja nimi ja seos eelnõuga	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus
Saarde Vallavalitsus (24.03.2011)	Kaitseala läbib kohaliku tähtsusega Kanaküla–Taganõmme tee (katastritunnusega 71101:003:0119). Kõnealusel teel toimub suures mahu metsamaterjali väljavedu, kruusa väljavedu Taganõmme karjäärist ja teed kasutavad ka kohalikud elanikud, mistõttu see vajab pidevat hoolt. Kaitse-eeskirja eelnõu kohaselt on lubatud rajatiste (sealhulgas teede) hooldustööd kaitseala valitseja nõusolekul. Ettepanek jätta Kanaküla-Taganõmme tee katastriüksus kaitsealast välja, et ei tekiks olukorda, kus teehoiutöödeks on vajalik iga kord saada kaitseala valitseja nõusolek	Arvestades tee kasutamise intensiivsust ja hooldamise vajadust ning seda, et regulaarne teehooldus ei kahjusta kaitseala loodusväärtusi, võetakse ettepanek arvesse. Keskkonnaametiga tuleb siiski kooskõlastada tee rekonstrueerimise projektid või sellised hooldustööd, mis väljuvad nimetatud katastripiiridest
Riigimetsa Majandamise Keskuse Pärnumaa metskond (riigimaa haldaja) (71101:003:0115) (01.04.2011)	Kaitseala territooriumile jääb üks pinnastee ja plats, mis ei ole märgitud põhikaardil ega teederegistris. Tehakse ettepanek võimaluse korral kõnealuse tee otsa sulgemiseks, et välistada nn maastikusõidu risk	Kaitseala kaitse-eeskirja eelnõu § 5 lõike 1 punkti 3 kohaselt on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitseala tarbeks. See annab võimaluse vajadusel teeotsa tõkkepuu paigaldamiseks. Vastava taotluse võib teha maaomanik (RMK), tee-otsa sulgemise saab planeerida ka kaitsekorralduskavaga

Maanteeamet (transpordimaa haldaja) (29.05.2015)	Maanteeamet teeb ettepaneku kaitseala välispiiri määramisel lähtuda riigimaanteede osas katastriüksuse piiridest, mitte kasutada maanteede telgjoone (5 m ja 10 m) puhvervööndit	Ettepanekuga arvestatud (kaitseala välispiiri määramisel kasutati transpordimaa sihtotstarbega katastriüksuste 71101:003:0116, 71101:003:0117 ja 71101:003:0119 kaitseala poolset piiri)
--	--	---

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste EL õigusaktidega:

1. EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7–25).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taime- ja loomastiku kaitsemiseks kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomiseks annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekirja“ lisa 1 punkti 2 alapunktile 132 on Natura 2000 võrgustiku loodusala esitatud Kosemäe loodusala, mis hõlmab Kosemäe maastikukaitseala. Seetõttu tuleb Kosemäe maastikukaitseala tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Kosemäe loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 012, 15.01.2008 lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusala nimekirja Euroopa Komisjoni 3. detsemberi 2014. aasta rakendusotsusega (EL) 2015/73, millega võetakse vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu kaheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2014) 9092 all, ELT L 18, 23.01.2015, lk 485–695).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult esinevate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja

kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Kosemäe maastikukaitsealal on olulisteks kaitse-eesmärkideks linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliikide händkakk (*Strix uralensis*) ja karvasjalg-kakk (*Aegolius funereus*) kaitse.

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek Kosemäe loodusala piiride muutmiseks, mis viiakse vastavusse Kosemäe maastikukaitseala välispiiriga.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini tagada alal esinevate elupaikade ning alal esinevate linnuliikide pesitsusalade kaitse ja omapärase loodusmaastiku säilimise. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt toodud eesmärkide saavutamist.

Kosemäe maastikukaitseala territoorium on juba tervikuna põhimõtteliselt samades piirides riikliku kaitse all, mistõttu puuduvad määruse jõustumisel olulised mõjud sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ja riigiasutuste ning kohaliku omavalitsuse korraldusele. Meile teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsusele ja riigimaa haldajale arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Looduskaitseaduse § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üheks eesmärgiks saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis omavad puutumust antud eelnõuga.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude vähenemine, sest senine piiranguvöönd arvatakse tervikuna sihtkaitsevööndisse Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta. Maamaksu laekub Saarde vallale vähem ligikaudu 124 eurot aastas.

Kuna ala on tervenisti riigimaa ning hooldamist ja taastamist vajavaid poollooduslikke kooslusi kaitsealal ei esine, seega nii poollooduslike koosluste hooldamiseks kui ka taastamiseks makstavaid kulutusi (toetuste maksmine) ja eramaade riigile ostmise kohustust ei teki.

Riigimetsa tsoneeritakse piiranguvööndist täiendavalt sihtkaitsevööndisse 46,3 ha ulatuses. Lähtudes sellest, et ka kaitseala piiranguvööndis oli metsade majandamine varasemalt kitsendatud ja vastavalt RMK arvutustele on majanduspiirangutega metsade kavandatavaks raiemahuks ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest, ulatub iga-aastane saamata jäänud puidutulu täiendavate piirangute seadmisel ligikaudu 11 euron hektari kohta.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastatakse teiste ministeeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.

Marko Pomerants
Keskkonnaminister